

ORGANIZAȚIA COOPERĂRII ECONOMICE A MĂRII NEGRE (O.C.E.M.N.) ÎN PERSPECTIVA ECUAȚIEI GLOBALISM- REGIONALIZARE

Anișoara Popa
Universitatea „Danubius” Galați

Abstract

To analyse the evolution of the profile of the Organisation of Black Sea Economic Cooperation in the framework of the globalism – regionalism equation and the report between the founder's endeavours and the role that this organisation assumes today, in the new geostrategical context, are the subject-matter of this paper.

În noul context internațional creat de schimbările rapide și profunde din Europa Centrală și de Est și, apoi din URSS, Turcia lansa, la sfârșitul anului 1990, un proiect de colaborare în regiunea Mării Negre¹. Conceput inițial să contribuie la stabilirea treptată a unei zone de liber schimb cuprinzând țările riverane la Marea Neagră, demersul a căpătat amploare, conducând treptat, la conturarea unei prezențe distincte în noua arhitectură europeană și mondială: *Organizația Cooperării Economice a Mării Negre*. Analiza din perspectiva ecuației globalism – regionalizare a evoluției profilului acestei construcții politice și raportul existent între aspirațiile fondatorilor și rolul concret asumat astăzi de O C E M N vor constitui subiectul acestui articol.

*

Negocierile au condus la elaborarea în cadrul întâlnirii adjuncților miniștrilor de externe de la Moscova, din iulie 1991, a declarației finale ce urma a fi semnată de șefii de stat sau de guvern, ca o bază pentru demararea cooperării la nivel subregional.

Legăturile geografice și istorice, intenția de a construi societăți democratice și prospere și interesele comune în stabilitatea zonei au condus la conceperea unei scheme de cooperare subregională multilaterală², față de care statele membre au manifestat de la început un viu interes. Se avea în vedere promovarea intereselor comune, utilizând legăturile tradiționale dintre aceste țări, apropierea geografică și complementaritatea economiilor.

Semnarea la Istanbul, la 25 iunie 1992 a „Declarației la nivel înalt privind cooperarea economică a Mării Negre” de către Albania, Armenia, Azerbaidjan, Bulgaria, Georgia, Grecia, Moldova, România, Federația Rusă, Ucraina și Turcia marca momentul constituirii oficiale a noii entități politice. Acest document fundamental crea doar cadrul politic general pentru cooperarea multilaterală enunțând principiile de bază și un număr de domenii de interes.

Textul *Declarației* prevede două grupe de acțiuni³, două coșuri legate în realitate între ele:

- cooperarea între guverne, pe de o parte, înglobând domenii foarte variate ca transportul și comunicațiile, energia, turismul, informatica și schimbul de date, agricultura și agroindustria, știința și tehnologia, etc.;
- și cooperarea non-guvernamentală, pe de altă parte, cuprinzând o serie de măsuri și negocieri bilaterale, crearea unui spațiu în care persoanele, bunurile și serviciile, capitalurile să poată circula cât mai liber posibil.

Oamenii de afaceri din sectorul privat aveau astfel posibilitatea de a participa direct la procesul de cooperare, ceea ce conferă, de la început, noutate cooperării în această zonă⁴.

Dintre Reuniunile șefilor de stat sau de guvern și ale miniștrilor de externe contribuții majore la conturarea cadrului cooperării au avut cele din: 10 decembrie 1992 de la Antalya, 17 iunie 1993 de

¹ Vezi Michael Emerson, Marius Vahl, *Europe and The Black Sea-model regionalism, prêt-a-porter*, Centre for European Policy Studies, Bruxelles, 2002, p. 5, Website: <http://www.ceps.be>. Pentru contextual internațional al constituirii vezi și A. Popa, *Organizații regionale în noua arhitectură europeană și mondială: COOPERAREA ECONOMICĂ A MĂRII NEGRE*, Editura Fundației Academice Danubius, Galați, 2001.

² Bleda, Tansug, *La Mer Noir ; nouveau pole de prosperite*, în *La lettre diplomatique*, Istanbul, 1992, p. 53.

³ *Declarația la nivel înalt privind Cooperarea Economică a Mării Negre*, Istanbul, 1992, în RJIA, Bucharest, vol.IV, Supliment, 1998, p.181-184.

⁴ *Ibidem.*, p.183.

la Istanbul, 9 decembrie 1993 de la Sofia, 30 iunie 1994 de la Tbilisi în Georgia, țară care pentru perioada ianuarie-iunie 1994 a deținut, potrivit principiului rotației, președenția, 30 iunie 1995 de la București, 25 octombrie 1996 de la Moscova, 5 iunie 1998 de la Yalta, ca și de a doua Reuniune a Consiliului Miniștrilor Afacerilor Externe (RCMAE) din 27 aprilie 2000 de la Chișinău și de cea de a treia RCMAE din 20 octombrie 2000 de la București .

După ce la Reuniunea de la Antalya (decembrie 1992) s-a luat decizia constituirii unui Secretariat Permanent Internațional, la Istanbul, în 17 iunie 1993 miniștrii de externe au adoptat Regulile de procedură și Modalitățile de lucru ale Secretariatului conferind astfel CEMN **statutul de organizație subregională**.

La Tbilisi s-a hotărât constituirea Băncii pentru Comerț și Dezvoltare a Mării Negre, „pilon financiar” al CEMN, iar la București s-a discutat necesitatea accelerării punerii în aplicare a mecanismelor implementării obiectivelor Cooperării Economice în regiunea Mării Negre, fiind îndreptățită aprecierea lui Mircea Snegur că Reuniunea la nivel înalt de la București a marcat **„începutul unei etape calitativ superioare a cooperării țărilor noastre, etapă a maturizării CEMN, atât la nivel conceptual cât și la nivel organizatoric”**⁵. S-a acceptat principiul coordonării de către fiecare țară a unui domeniu concret ce ține de competența grupurilor de lucru respective, s-a pus problema adoptării unei carte care să confere CEMN o bază juridică ce ar transforma-o într-o adevărată organizație regională și s-a subliniat necesitatea implicării largi a oamenilor de afaceri în elaborarea și realizarea diferitelor proiecte.

Proiectul adoptării unei charte a fost finalizat la Yalta, în 1998, când **Cooperarea Economică în regiunea Mării Negre dobânda statutul unei organizații regionale**. Noul act fundamental al OCEMN înlocuia instituția Reuniunii Miniștrilor Afacerilor Externe cu Reuniunile Consiliului Miniștrilor Afacerilor Externe, principalul organ decizional, alături de Reuniunile șefilor de stat și de guvern ai țărilor membre care aveau loc doar atunci când împrejurările o cereau. Cea de a doua Reuniune a Consiliului Miniștrilor Afacerilor Externe din aprilie 2000 de la Chișinău a contribuit la promovarea scopurilor și obiectivelor CEMN și la sporirea rolului său în cooperarea economică, în interacțiunea cu alte organizații internaționale și grupări regionale.

A treia Reuniune a Consiliului miniștrilor de externe, din octombrie 2000, de la București, a apreciat Proiectul *„Agendei economice viitoare a OCEMN”* ce viza intensificarea cooperării economice reciproc avantajoase în regiunea Mării Negre ca și contribuția la creșterea gradului de integrare a statelor membre în economia lumii și se pronunța în legătură cu măsurile concrete pentru extinderea relațiilor cu alte organizații internaționale (UE, ONU, Pactul Regional pentru Stabilitate, etc.)

Reuniunile ministeriale și la nivel înalt au evidențiat faptul că obiectivul prioritar al OCEMN este dezvoltarea și diversificarea relațiilor bilaterale și multilaterale între statele participante, precum și cu alte state, accelerarea progresului economic, tehnologic și social și încurajarea liberei inițiative.

Într-o primă fază s-a evitat abordarea oricăror probleme politice, toate statele fiind interesate, din motive și în măsură diferită mai ales de componenta economică a colaborării.

Reuniunile au dovedit o grijă deosebită pentru a se asigura caracterul deschis, activitatea flexibilă și neexclusivistă a acestei structuri față de alte inițiative.

Activitatea și recomandările grupurilor de lucru au fost apreciate în mod deosebit, ele analizând posibilitățile de cooperare în domeniul turismului, științei și asistenței tehnice, în materie organizațională, în domeniul bancar și financiar, al schimbului de date statistice și informații economice etc..

Caracterul deschis și dorința de intensificare a colaborării atât la nivel guvernamental cât și non-guvernamental reiese și din admiterea Egiptului, Israelului, Poloniei, Slovaciei, Tunisiei dar și a Consiliului CEMN (al oamenilor de afaceri) și a Clubului Internațional al Mării Negre (ONG ce unește orașe-porturi la Marea Neagră, printre care Constanța și Galați).

A fost de asemenea lansată ideea admiterii cu statutul de observatori a Fundației „Universitatea Mării Negre” și a Fundației „Dunăre-Marea Neagră”.

La semnarea *Declarației la nivel înalt* din iunie 1992 s-a hotărât și desfășurarea Reuniunilor de experți pentru probleme instituționale și ale grupurilor de lucru pentru diferite domenii ale cooperării. Unele au fost găzduite și de România așa cum fost Reuniunea de experți consacrată redactării Declarației politice a CEMN din 12-13 martie 1992 la care s-au stabilit prioritățile cooperării

⁵ Snegur, M., *Declarație la Reuniunea Miniștrilor de Externe ai CEMN*, Chișinău, 1995, p.15.

economice. Tot la București a avut loc prima reuniune a grupului de lucru pentru transporturi și comunicații (15-16 decembrie 1992) iar la Sinaia, în octombrie 1993, reuniunea grupului de lucru pentru finanțe și sistemul bancar, pornind de la inițiativa românească de constituire a unei bănci pentru încurajarea comerțului și instituțiilor în zona Mării Negre.

Tematica abordată este foarte largă vizând crearea instituțiilor care să faciliteze cooperarea pornind de la realitățile concrete și încercând înscrierea acestei structuri în cadrul larg al eforturilor legate de problematica europeană și mondială.

Inițiativa de cooperare economică în zona Mării Negre a dobândit și o dimensiune parlamentară prin constituirea la 26 februarie 1993 a Adunării Parlamentare a Cooperării Economice a Mării Negre (A.P.C.E.M.N.) precum și o dimensiune culturală, prin semnarea la 6 martie 1993 a Convenției de colaborare culturală.

Constituirea de către Academia Română în colaborare cu alte instituții din țară a „Universității Mării Negre”, concepută drept „Centru internațional de educație continuă” s-a dovedit eficientă în promovarea cooperării în zonă, ea oferind cursuri postuniversitare pentru mii de studenți dintre care foarte mulți străini.

S-au realizat de asemenea întâlniri între primarii capitalelor regiunii.

Pentru promovarea și coordonarea prezenței României la CEMN, s-a constituit un Comitet interministerial, coordonat de Ministerul Afacerilor Externe.

Declarația la nivel înalt privind cooperarea economică a Mării Negre din 25 iunie 1992 sublinia scopul și principiile noii structuri precizând și felul în care era concepută poziția sa în ansamblul structurilor internaționale.

Intenția declarată era aceea de a „dezvolta cooperarea economică ca o contribuție la procesul CSCE (actualul OSCE), de a crea o arie largă economică europeană și de a realiza un grad ridicat de integrare a statelor participante în economia mondială”⁶.

Articolul 7 evidențiază că s-a convenit ca „această cooperare economică să fie dezvoltată într-o manieră care să nu contravină obligațiilor și care să nu împietzeze promovarea relațiilor statelor participante cu terțe părți, inclusiv organizații internaționale precum și cu Comunitatea Economică Europeană și cooperarea în cadrul inițiativelor regionale”.

Cooperarea economică între statele participante era concepută a se dezvolta pe baza principiilor statornicite în Actul final de la Helsinki și a deciziilor documentelor CSCE (OSCE) corespunzătoare, ca și a altor principii universal recunoscute ale dreptului internațional.

Organizația s-a declarat deschisă aderării și a altor state neriverane care au însă interese în zonă și se angajează să respecte documentele adoptate. Legăturile tradiționale și firești ale solicitanților cu țărilor riverane Mării Negre sunt criteriul de bază al acceptării în organizație.

De altfel printre membrii fondatori există două state neriverane, Grecia și Albania, cărora li s-au adăugat apoi altele: Egiptul, Israelul, Polonia, Slovacia, Tunisia etc.

Și Charta OCEMN precizează în articolul 6 din capitolul III că: „OCEMN este deschisă oricărui stat care dorește să devină membru și este considerat a fi capabil și hotărât să respecte principiile și obiectivele CEMN așa cum sunt ele precizate în prezenta Chartă” arătându-se că cererea de admitere trebuie înaintată Consiliului Miniștrilor Afacerilor Externe care va acționa în conformitate cu Regulile de Procedură. Charta se referă și la posibilitatea retragerii din organizație, împrejurare în care e necesară o simplă notificare adresată Secretariatului Internațional Permanent, obligațiile financiare asumate încetând la sfârșitul anului financiar în care s-a făcut notificarea.

O altă expresie a dorinței de a se asigura un caracter deschis organizației o reprezintă instituirea statutului de *observer* atribuit unor state sau organizații. Regulile de procedură și Modalitățile de lucru adoptate în 7 iunie 1993, la Istanbul, prevăd că orice stat, organizație internațională sau regională care dorește să obțină statutul de observator la CEMN (OCMN) va înainta o cerere către președintele organizației ce va fi inclusă pe ordinea de zi a următoarei Reuniuni a Miniștrilor Afacerilor Externe care ia în discuție fiecare cerere, ținând cont de la caz la caz, de disponibilitatea solicitantului de a aduce o contribuție practică, esențială, la activitatea OCEMN. Statutul de observator este acordat statelor pentru o perioadă reînnoibilă de 2 ani și organizațiilor internaționale pentru o perioadă nelimitată. El poate fi valid pentru toate activitățile OCEMN sau doar pentru o parte ce urmează a fi determinate de RMAE. Observatorii pot participa în baza unei permisiuni speciale, la o anumită reuniune sau la o parte a acesteia în care se discută o problemă de o

⁶ *Declarația de la Istanbul*, 25 iunie 1992

anumită natură. Ei pot fi autorizați de președinte să ia cuvântul la reuniuni, să participe la discuții tehnice sau de experți, să primească documente oficiale ale CEMN și să înainteze declarații scrise pe marginea unor probleme înscrise pe ordinea de zi. Până în 1995 următoarele state și organizații obținuseră statutul de observator în cadrul CEMN : Polonia, Tunisia , Egipt, Israel și Slovacia, Consiliul CEMN ⁷ și Clubul Internațional al Mării Negre⁸. În prezent numărul observatorilor a crescut, cadrul activității lor fiind legiferat de articolul 8 din *Charta OCEMN* .

Cooperarea în zona Mării Negre s-a dorit de la început a fi un element de facilitare a eforturilor naționale ale fiecărei țări din Europa de Est pentru depășirea fenomenelor de criză prin care treceau acestea, pentru promovarea reformelor economice și a tranziției spre economia de piață⁹.

Fiecare document adoptat prezintă o grijă deosebită de a sublinia necesitatea cooperării cu alte instituții europene competente în domeniu și care să contribuie la implementarea programelor stabilite.

Natura europeană a Cooperării Economice a Mării Negre este evidentă, ea fiind concepută și negociată chiar de la început de fondatori ca un instrument servind cauzei europene și noii arhitecturi europene¹⁰.

În 2001 în timpul președinției Turciei au fost afirmate drept cadru al activității următoarele linii directoare:

- cooperare mai curînd decât conflict
- regionalizare și globalizare în sensul sublinierii complementarității acestor fenomene
- a acționa pentru o Europă unită și a nu îngădui o nouă divizare a continentului

Aceste principii conturează rolul pe care organizația își propunea să-l aibă în noul context geopolitic și explică supraviețuirea sa în această lume caracterizată printr-un „darwinism” organizațional¹¹.

O importantă diagnoză internă a organizației și a rolului asumat în noul context geopolitic e conținută de *Declarația șefilor de state și de guverne din țările membre ale OCEMN* adoptată la Summitul de aniversare a 15 ani, de la Istanbul din 25 iunie 2007. Măsurile referitoare la implementarea paragrafelor operative ale Declarației privind domeniul energiei, comerțului, transporturilor, protecției mediului, relațiilor cu Uniunea Europeană și atingerea celor opt obiective prezente în Millennium Development a ONU sunt prezente în Declarația de la Ankara din 25 octombrie 2007.

În noul context internațional, potențialul economic și importanța geopolitică a regiunii Mării Negre explică interesul crescut al unor importanți actori ai relațiilor internaționale pentru această zonă precum și rolul tot mai important asumat de OCEMN. Relațiile cu SUA, UE și NATO precum și extinderea colaborării cu alte organizații și structuri de cooperare regională reprezintă priorități ale organizației analizate.

Interesul comun în promovarea prosperității și stabilității politice în regiune contribuie la intensificarea relațiilor OCEMN cu UE. Platforma de cooperare inițiată în 1999 , *politica de vecinătate* inițiată de UE, faptul ca state member ale OCEMN au devenit membre ale UE explica statutul de observator pe care aceasta l-a obținut (al XVIII-lea astfel de statut acordat de această organizație)¹² precum și prima întâlnire a miniștrilor de externe ai țărilor membre ale OCEMN și ai omologilor lor din UE ce a avut loc la Kiev în 14 februarie 2008. Se așteaptă din partea UE o nouă abordare asupra acestei regiuni, una de tipul „Procesului de la Barcelona” sau de tipul „Dimensiunii Nordice” și adoptarea unor programe speciale.¹³

⁷ Organizație semiguvernamentală ce include reprezentanții oamenilor de afaceri, ai patronatului, Camerelor de Comerț și Industrie din statele membre, cu sediul la Istanbul.

⁸ Organizație non-profit cu statut de persoană juridică ce include orașe din regiunea Mării Negre reprezentate de primarii acestora, inițiată în iulie 1992 la Varna, din care fac parte orașele: Varna și Burgos- Bulgaria, Constanța și Galați – România, Salonic și Pireu - Grecia, Tagonrot – Rusia, Istanbul , Samsun și Trabzon- Turcia, Odessa, Nicolaeff și Kerson – Ucraina.

⁹ Ozuye, Oktay, La cooperation economique de la Mer Noir, în La lettre diplomatique, Istanbul, 1992, p.115.

¹⁰ Iliescu, I., Discurs la Reuniunea la nivel înalt privind cooperarea în zona Mării Negre, Istanbul, 25 iunie 1992, în Buletinul Diplomatic, București, iulie 1992

¹¹ Michael Emerson, Marius Vahl, *op. cit.*, p. 14.

¹² Comisia Europeană are statut de observator din iunie 2007.

¹³ http://www.bsec-organization.org/main.aspx?ID=BSEC_Economic_Agenda

Dezvoltarea unor ample relații cu celelalte organizații, îndeosebi cu ONU și organismele sale componente ține de soluția pentru care au optat statele membre în rezolvarea ecuației globalism-regionalizare¹⁴.

OCEMN are statut de observator la Adunarea Generală a ONU obținut prin Rezoluția 54-5 din 8 octombrie 1999. Acordul de cooperare semnat cu ONU –ECE în 2 iulie 2001 în Istanbul viza domeniul protecției mediului și transporturile. La Atena, în 3 decembrie 2007 a avut loc prima întâlnire în cadrul primului proiect comun, Black Sea Trade and Investment Promotion Program (BSTIP) al OCEMN și UNDP –ONU.

Simpozionul comun OCEMN- SUA desfășurat la Istanbul, în 12-13 septembrie 2007, a reprezentat prima participare a SUA ca observator la activitățile OCEMN și un indiciu clar al intereselor acestei mari puteri în zonă.

Contactele și proiectele comune indică importanța crescândă a zonei Mării Negre în noua conjunctură internațională și eforturile marilor actori de a controla și influența evoluțiile din această regiune precum și importanța rolului pe care această organizație regională îl poate avea în noua conjunctură.

Îmbunătățirea legăturilor cu media și utilizarea unor mijloace moderne de informare a opiniei publice din statele membre ale organizației și la nivel internațional a devenit un obiectiv pentru asigurarea transparenței dar și a vizibilității organizației, pentru sporirea eficienței politicilor sale.

Concepută inițial drept un cadru de cooperare economică, OCEMN a încurajat contactele transnaționale, schimburile culturale și educaționale, legăturile între orașe, cooperarea politică, activizarea societății civile precum și dezvoltarea unei culturi a cooperării care să asigure promovarea intereselor regiunii și armonizarea lor în textura nouă a intereselor multiple legate de aceasta dar și de echilibrul global ale marilor actori ai scenei internaționale.

---

¹⁴ OCEMN are statut de observator la Adunarea Generală a ONU din 8 octombrie 1999. Un acord de cooperare a fost semnat între OCEMN și ONU/ECE în 2 iulie 2001 la Istanbul, în domeniul mediului, transportului și SMs. La Atena în 3 decembrie 2007 a avut loc prima întâlnire în cadrul primului proiect comun OCEMN- ONU/UNDP, Programul de promovare a comerțului și investițiilor în zona Mării Negre